

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 22. decembra 2010*

V zadevi C-303/08,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Bundesverwaltungsgericht (Nemčija) z odločbo z dne 24. aprila 2008, ki je prispela na Sodišče 8. julija 2008, v postopku

Land Baden-Württemberg

proti

Metin Bozkurt,

ob udeležbi

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

* Jezik postopka: nemščina.

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi A. Tizzano, predsednik senata, J.-J. Kasel (poročevalec), A. Borg Barthet, E. Levits, sodniki, in M. Berger, sodnica,

generalna pravobranilka: E. Sharpston,
sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Land Baden-Württemberg M. Schenk, zastopnik,
- za nemško vlado M. Lumma in N. Graf Vitzthum, zastopnika,
- za dansko vlado J. Bering Liisberg in R. Holdgaard, zastopnika,
- za italijansko vlado G. Palmieri, zastopnica, skupaj z W. Ferrante, avvocato dello Stato,

– za Komisijo Evropskih skupnosti V. Kreuzschatz in G. Rozet, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 8. julija 2010

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 7, prvi odstavek, druga alinea, Sklepa Pridružitvenega sveta št. 1/80 z dne 19. septembra 1980 o razvoju pridružitve (v nadaljevanju: Sklep št. 1/80). Pridružitveni svet je bil ustanovljen s Sporazumom o pridružitvi med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Turčijo, ki so ga Republika Turčija na eni strani ter države članice EGS in Skupnost na drugi strani podpisale v Ankari 12. septembra 1963 in je bil v imenu Skupnosti sklenjen, odobren in potrjen s Sklepom Sveta z dne 23. decembra 1963 (64/732/EGS) (UL 1964, 217, str. 3685).
- 2 Predlog je bil vložen v okviru spora med Land Baden-Württemberg (v nadaljevanju: Dežela), in M. Bozkurtom, turškim državljanom, glede postopka njegovega izгона z nemškega ozemlja.

Pravni okvir

- 3 Člen 59 Dodatnega protokola, ki je bil podpisan 23. novembra 1970 v Bruslju in je bil sklenjen, odobren in potrjen v imenu Skupnosti z Uredbo Sveta (EGS) št. 2760/72 z dne 19. decembra 1972 (UL L 293, str. 1), določa:

„Turčija na področjih, ki jih pokriva ta protokol, ni deležna obravnave, ki je ugodnejša od tiste, ki jo države članice zagotavljajo druga drugi po Pogodbi o ustanovitvi Skupnosti.“

- 4 Oddelek 1, ki spada v poglavje II Sklepa št. 1/80 z naslovom „Socialne določbe“, se nanaša na „[v]prašanja glede zaposlovanja in prostega pretoka delavcev“. Ta oddelek vsebuje člene od 6 do 16 tega sklepa.

- 5 Člen 6(1) Sklepa št. 1/80 določa:

„Razen v primerih, določenih s členom 7, ki ureja prost dostop do zaposlitve članov njegove družine, ima turški delavec, ki je vključen na zakoniti trg dela države članice:

- po enem letu, odkar je v tej državi članici zakonito zaposlen, pravico, da se mu podaljša delovno dovoljenje pri istem delodajalcu, če ima ta prosto delovno mesto;
- po treh letih, odkar je v tej državi članici zakonito zaposlen, in ob pogoju, da imajo delavci iz držav članic Skupnosti pri tem prednost, pravico, da pri delodajalcu, ki

ga sam izbere, sprejme delovno mesto v enakovrstnem poklicu, ponujeno pod običajnimi pogoji in prijavljeno pri službah za zaposlovanje v tej državi članici;

- po štirih letih, odkar je zakonito zaposlen, pravico do prostega dostopa do zaposlitve po svoji izbiri v tej državi članici.“

6 Člen 7 Sklepa št. 1/80 določa:

„Družinski člani turškega delavca, ki je vključen na zakoniti trg dela države članice, ki so pridobili dovoljenje, da se mu pridružijo:

- imajo – [s tem] da imajo državljani iz držav članic Skupnosti pri tem prednost – pravico sprejeti vsako ponujeno zaposlitev, če v tej državi članici zakonito prebivajo vsaj tri leta;
- pridobijo pravico do prostega dostopa do zaposlitve, ki jo sami izberejo, če v tej državi članici zakonito prebivajo vsaj pet let.

Otroci turških delavcev, ki so v državi gostiteljici pridobili poklicno izobrazbo, lahko ne glede na trajanje njihovega bivanja v tej državi članici sprejmejo katerokoli ponujeno zaposlitev, če je bil vsaj eden od staršev najmanj tri leta zakonito zaposlen v zadevni državi članici.“

7 Člen 14(1) Sklepa št. 1/80 določa:

„Določbe tega dela se uporabljajo ob upoštevanju omejitev, utemeljenih z javnim redom, javno varnostjo in javnim zdravjem.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 8 M. Bozkurtu, rojenemu leta 1959 v Turčiji, je bil vstop na nemško ozemlje dovoljen aprila 1992.
- 9 Septembra 1993 je sklenil zakonsko zvezo s turško državljanke, ki je bila v Nemčiji zakonito zaposlena in je imela zaradi tega dovoljenje za stalno prebivanje. Leta 1999 je pridobila nemško državljanstvo.
- 10 M. Bozkurt je po sklenitvi zakonske zveze, oktobra 1993, pridobil dovoljenje za začasno prebivanje, ki je bilo oktobra 1998, potem ko je izpolnil pogoj petih let prebivanja iz člena 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80, spremenjeno v dovoljenje za stalno prebivanje.
- 11 Od junija 2000 sta M. Bozkurt in njegova žena živela ločeno. Zakonsko zvezo sta razvezala novembra 2003.

- 12 M. Bozkurt je med prebivanjem v Nemčiji delal za različne delodajalce. Vendar pa, po navedbah predložitvenega sodišča, točnega trajanja zaposlitve zaradi pomanjkajna natančnih navedb v dokazih, ki jih je predložil s tem namenom, ni bilo mogoče ugotoviti.
- 13 Od začetka leta 2000 je bil M. Bozkurt približno 18 mesecev na bolniškem dopustu, med tem časom je prestal operacijo možganskega tumorja.
- 14 Ko se je vrnil v službo, ga je delodajalec odpustil. Od takrat je brezposeln in prejema pomoč na podlagi dela II socialnega zakonika (Sozialgesetzbuch, Teil II). Najprej je prebival v občinskem zatočišču za brezdomce, od novembra 2005 pa prebiva v majhnem stanovanju, ki mu ga daje v najem njegov brat.
- 15 Čeprav je bil že v letih 1996 in 2000 obsojen zaradi telesnih poškodb in poškodovanja tuje stvari, je bil M. Bozkurt maja 2004 ponovno spoznan za krivega za posilstvo in telesno poškodbo svoje žene med njunim obiskom Turčije julija 2002. Po tem, ko je bilo njegovi pritožbi deloma ugodeno, je bil 17. januarja 2005 pravnomočno obsojen na pogojno kazen dveh let zapora, tako da je bil iz pripora izpuščen na prostost.
- 16 Dežela je v sklepu z dne 26. julija 2005 odredila takojšen izgon M. Bozkurta (v nadaljevanju: sklep o izgonu), pri čemer se je oprla na njegovo zadnjo obsodbo, v kateri naj bi bilo ugotovljeno, da je nagnjen k uporabi nasilja. Dežela je menila, da se M. Bozkurt ne more sklicevati na pravice iz členov 6 ali 7 Sklepa št. 1/80, ker v razumnem roku po odpustitvi ni našel nove zaposlitve in se za to tudi resno ne trudi.

- 17 Ker je M. Bozkurt sklep o izgonu izpodbiral, je Verwaltungsgericht Stuttgart najprej zadržalo njegovo izvajanje in ga nato s sodbo z dne 5. julija 2006 razveljavilo.
- 18 Pritožba Dežele proti tej sodbi je bila s sodbo Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg z dne 14. marca 2007 zavrnjena. To sodišče je namreč menilo, da lahko M. Bozkurt, glede na obdobja, v katerih je zakonito prebival v Nemčiji, uveljavlja pravico do prebivanja na podlagi člena 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80. Zato naj bi bil sklep o izgonu nezakonit, saj ni bil v skladu s pogoji, ki se uporabljajo za državljane Unije in se v skladu s sodno prakso Sodišča uporabljajo tudi za turške državljane, ki imajo pravico do prebivanja na podlagi Sklepa št. 1/80. Poleg tega je to sodišče menilo, da zato, ker je bil M. Bozkurt od leta 2000 brezposeln, ker je možno, da se zaradi težke bolezni nikoli ne bo mogel vrniti na delo, in ker je bil približno devet mesecev zaprt – glede na sodno prakso Sodišča, na podlagi katere je pravica do prebivanja, po tem, ko je pridobljena, neodvisna od nadaljnjega obstoja pogojev, ki so bili podlaga za to pridobitev – ni izgubil pravnega položaja na podlagi Sklepa št. 1/80.
- 19 Dežela je na Bundesverwaltungsgericht vložila zahtevo za revizijo, pri čemer je navajala, na eni strani, da je M. Bozkurt zaradi izključenosti s trga dela med tem časom izgubil pravico do prebivanja v Nemčiji in da se, na drugi strani, ne more veljavno sklicevati na člen 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, saj je grobo posegel v fizično integriteto osebe, zaradi katere je pravice pridobil.
- 20 Bundesverwaltungsgericht, ki sicer meni, da je pravna analiza Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg iz sodbe z dne 14. marca 2007 pravilna, je menilo, da je treba za odločitev v sporu, ki mu je bil predložen, ugotoviti, ali je bil M. Bozkurt na

dan, ko je bil sprejet sklep o izgonu, upravičen do varstva na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80.

- 21 Glede tega je predložitveno sodišče menilo, da zaenkrat ne obstaja sodna praksa Sodišča o tem, ali pravica do prebivanja v državi članici, ki jo je pridobil turški državljan kot družinski član turške delavke, ki je bila pravilno vključena na trg dela te države, zaradi razveze zakonske zveze, ki je nastopila po pravilni pridobitvi zadevne pravice, preneha.
- 22 Glede na posebne dejanske okoliščine v zadevi v postopku v glavni stvari se to sodišče tudi sprašuje, ali lahko turški državljan, kakršen je M. Bozkurt, veljavno uveljavlja pravico do prebivanja iz člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, ne da bi to pomenilo zlorabo. Podrobneje, ugotoviti naj bi bilo treba, ali je mogoče imetniku odvzeti pravico, ki je bila pravilno pridobljena, vendar se je kasneje izkazalo, da je zaradi odnosa z osebo, zaradi katere je to pravico prej pridobil, ni vreden.
- 23 Ker je v teh okoliščinah Bundesverwaltungsgericht menilo, da je za rešitev spora potrebna razlaga Sklepa št. 1/80, je prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali družinski član, ki je na podlagi sklenitve zakonske zveze s turško delavko, ki je vključena na zakoniti trg dela države članice, v skladu s členom 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80 pridobil pravici do zaposlitve in do prebivanja, ti pravici obdrži tudi po razvezi zakonske zveze?

Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen:

2. Ali gre za zlorabo pravic, kadar se zahteva pravica do prebivanja na podlagi člena 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80 zaradi bivše žene, če je turški državljan po tem, ko je zaradi svoje bivše žene pridobil pravice, to ženo posilil in ji povzročil telesno poškodbo ter bil za to kaznivo dejanje kaznovan z zaporno kaznijo dveh let?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 24 Iz spisa je razvidno, da je zadevni turški državljan v postopku v glavni stvari pred razvezo zakonske zveze izpolnjeval vse pogoje, ki so nujni za to, da bi bil po zakonu upravičen do pravnega položaja iz člena 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80.
- 25 V teh okoliščinah je treba vprašanje predložitvenega sodišča razumeti, kot da v bistvu sprašuje, ali je treba člen 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 razlagati tako, da turški državljan, kakršen je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, ki je kot družinski član turške delavke, ki je bila vključena na zakoniti trg dela države članice, in je zato, ker je pri njej prebival najmanj pet let, pridobil pravice iz pravnega položaja, ki se dodeli na

podlagi druge alineje tega odstavka, zaradi razveze, do katere je prišlo po tem, ko je te pravice pridobil, te pravice izgubi.

- 26 Da bi odgovorili na to vprašanje, je treba, na prvem mestu, ugotoviti, kot izhaja iz samega besedila člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, da morata biti za pridobitev pravic, ki so navedene v tej določbi, prej kumulativno izpolnjena dva pogoja, in sicer, na eni strani, zadevna oseba mora biti družinski član turškega delavca, ki je že vključen na zakoniti trg dela države članice gostiteljice, in, na drugi strani, od pristojnih organov te države mora pridobiti dovoljenje, da se temu delavcu v njej pridruži. Ni sporno, da sta v tem primeru te pogoje izpolnjevala tako M. Bozkurt kot njegova žena.
- 27 Na drugem mestu, v skladu s sistemom, ki sta ga za to določbo vzpostavili pogodbeni stranki, se pravice, ki jih ta določba daje turškemu državljanu, ki izpolnjuje pogoje iz prejšnje točke, postopno širijo glede na trajanje dejanskega prebivanja zadevne osebe pri turškem delavcu, ki je že zakonito prisoten v državi članici gostiteljici.
- 28 Po treh letih takega zakonitega prebivanja pridobi zadevni turški državljan pravico, da sprejme vsako ponujeno zaposlitev, s tem da imajo delavci iz držav članic Unije pri tem prednost (člen 7, prvi odstavek, prva alineja, Sklepa št. 1/80).
- 29 Po dveh dodatnih letih zakonitega prebivanja na ozemlju države članice gostiteljice ta turški državljan pridobi pravico do prostega dostopa do zaposlitve, ki jo sam izbere (člen 7, prvi odstavek, druga alineja, istega sklepa). V tej zadevi M. Bozkurt brez dvoja izpolnjuje to merilo.

- 30 V tem smislu je treba pojasniti, da je, v nasprotju s sistemom, ki je določen v členu 6(1) Sklepa št. 1/80 in temelji na zakoniti zaposlitvi v določenih obdobjih, upoštevno merilo za uporabo člena 7, prvi odstavek, tega sklepa zakonito prebivanje pri turškemu delavcu migrantu. Po tem, ko je tako prebivanje trajalo določeno obdobje, pridobi ta oseba pravico do zaposlitve, ne da bi zadnjenavedena določba glede tega predvidevala kakršnokoli obveznost ali pogoj za pridobitev pravice, ki jo zagotavlja Sklep št. 1/80 (glej v tem smislu zlasti sodbe z dne 7. julija 2005 v zadevi Aydinli, C-373/03, ZOdl., str. I-6181, točki 29 in 31; z dne 18. julija 2007 v zadevi Derin, C-325/05, ZOdl., str. I-6495, točka 56, in z dne 25. septembra 2008 v zadevi Er, C-453/07, ZOdl., str. I-7299, točke od 31 do 34). Zaposlitveni položaj turškega državljana, kakršen je v postopku v glavni stvari, je torej popolnoma neupoštevten.
- 31 Na tretjem mestu je treba ugotoviti, da je Sodišče že večkrat presodilo, na eni strani, da ima omenjeni člen 7, prvi odstavek, neposredni učinek in, na drugi strani, da iz obdobja prebivanja, kot so navedena v tej določbi, nujno izhaja priznanje pripadajoče pravice do prebivanja, saj bi sicer ta obdobja izgubila ves učinek (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Er, točki 25 in 26, in sodbo z dne 18. decembra 2008 v zadevi Altun, C-337/07, ZOdl., str. I-10323, točki 20 in 21).
- 32 Na četrtem mestu je treba poudariti, da ima sistem postopne pridobitve pravic iz člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 dvojen cilj.
- 33 Najprej, pred iztekom začetnega obdobja treh let, te določbe omogočajo prisotnost družinskih članov delavca migranta pri njem, da bi tako vzpodbujale, z združitvijo družine, zaposlitev in prebivanje turškega delavca, ki je že zakonito vključen v državo članico gostiteljico (glej zlasti sodbe z dne 17. aprila 1997 v zadevi Kadiman, C-351/95, Recueil, str I-2133, točki 35 in 36; z dne 22. junija 2000 v zadevi Eyüp,

C-65/98, Recueil, str. I-4747, točka 26, in z dne 11. novembra 2004 v zadevi Cetinkaya, C-467/02, ZOdl., str. I-10895, točka 25).

- ³⁴ Nato je namen iste določbe okrepitev trajne vključenosti družine turškega delavca migranta v državo članico gostiteljico, tako da se zadevnemu družinskemu članu po treh letih zakonitega prebivanja omogoči, da sam vstopi na trg dela. Glavni cilj teh določb je utrjevanje položaja tega družinskega člana, ki je v tej fazi že zakonito vključen v državo članico gostiteljico, tako da se mu omogoči pridobivanje sredstev za lastno življenje v zadevni državi in da si torej v njej ustvari samostojen položaj glede na delavca migranta (glej zlasti zgoraj navedene sodbe Eyüp, točka 26; Cetinkaya, točka 25; Aydinli, točka 23, in Derin, točki 50 in 71).
- ³⁵ Sodišče je iz tega sklepalo, da če mora družinski član načeloma in brez legitimnih razlogov dejansko prebivati z delavcem migrantom, medtem ko sam nima pravice do dostopa do trga dela – z drugimi besedami, pred potekom obdobja treh let – pa to ni več tako, ko je zadevna oseba to pravico na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 zakonito pridobila, to pa velja še bolj, ko je po petih letih pridobila nepogojno pravico do zaposlitve (glej zgoraj navedeno sodbo Derin, točka 51 in navedena sodna praksa).
- ³⁶ Takoj ko so namreč pogoji iz člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 izpolnjeni, družinski član turškega delavca na podlagi te določbe pridobi lastno pravico do dostopa do trga dela v državi članici gostiteljici in pripadajočo pravico, da še naprej prebiva na njenem ozemlju.

- 37 Te pravice nedvomno izvirajo iz položaja, ki so ga imeli v preteklosti turški starši, ki so delali na ozemlju te države, zaradi katerih so njihovi družinski člani pridobili pravico do prebivanja.
- 38 Vendar, kot Komisija Evropskih skupnosti pravilno navaja v svojih pisnih stališčih, ko družinski član takega delavca pridobi individualno pravico na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, hkrati doseže zadostno raven vključenosti v državo članico gostiteljico, da je mogoče njegov položaj šteti za ločljiv od položaja njegovih staršev, ki so omogočili njegov prihod na ozemlje te države, in zato kot samostojen v primerjavi s položajem teh staršev (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi Derin, točki 50 in 71, in Altun, točki 59 in 63).
- 39 Taka razlaga izhaja tudi iz splošnega cilja Sklepa št. 1/80, glede katerega je bilo večkrat presojeno, da je izboljšanje položaja turških migrantov v državi članici gostiteljici s spodbujanjem postopnega vključevanja turških državljanov, ki izpolnjujejo predvidene pogoje ene od določb tega sklepa, v to državo, s čimer pridobijo pravice, ki jim jih ta sklep podeljuje (glej zlasti sodbo z dne 16. marca 2000 v zadevi Ergat, C-329/97, Recueil, str. I-1487, točki 43 in 44, in zgoraj navedeni sodbi Derin, točka 53, in Altun, točki 28 in 29).
- 40 V tem smislu pa je Sodišče menilo, da obstoj pravic, kakršne so te, ki jih je M. Bozkurt zakonito pridobil na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, ni odvisen od nadaljnjega obstoja pogojev, ki so morali biti izpolnjeni za njihov nastanek (glej zgoraj navedene sodbe Ergat, točka 40; Cetinkaya, točka 31; Aydinli, točka 26; Derin, točka 53, in Altun, točka 36), tako da lahko družinski član, ki je že pridobil pravice na podlagi tega sklepa, postopno utrdi svoj položaj v državi članici gostiteljici in se vanjo

za stalno vključi, tako da živi neodvisno od osebe, zaradi katere je te pravice pridobil (glej v tem smislu zlasti zgoraj navedeno sodbo Ergat, točki 43 in 44).

⁴¹ Razlaga, ki je omenjena v prejšnji točki, je le izraz splošnejšega načela upoštevanja pridobljenih pravic, ki izhaja iz sodbe z dne 16. decembra 1992 v zadevi Kus (C-237/91, Recueil, str. I-6781, točki 21 in 22) in v skladu s katerim pravice iz Sklepa št. 1/80, takoj ko se turški državljan nanje lahko veljavno sklicuje, niso več odvisne od nadaljnega obstoja okoliščin, zaradi katerih so nastale, saj takega pogoja ta sklep ne vsebuje. V zadevi, v kateri je bila sprejeta sodba Kus, je bila zadevna okoliščina ravno zakonska zveza, ki je turškemu državljanu omogočila vstop na ozemlje države članice gostiteljice, tej zakonski zvezi pa je, ko je zadevna oseba že pridobila pravice – v omenjeni zadevi na podlagi člena 6(1) Sklepa št. 1/80 – sledila razveza. Spomniti je treba, da je bilo v točki 22 sodbe z dne 5. oktobra 1994 v zadevi Eroglu (C-355/93, Recueil, str. I-5113) isto načelo potrjeno tudi za člen 7 tega sklepa (glej v tem smislu zlasti zgoraj navedene sodbe Ergat, točka 40; Aydinli, točka 26; Derin, točka 50, in Altun, točki 42 in 43).

⁴² Na petem mestu, glede okoliščin, ki povzročijo izgubo pravic, ki jih člen 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 priznava družinskim članom turškega delavca, ki izpolnjujejo pogoje iz tega odstavka, je prav tako v skladu z ustaljeno sodno prakso, da so omejitve pravic lahko le dveh vrst, in sicer lahko prisotnost turškega migranta na ozemlju države članice gostiteljice zaradi njegovega osebnega vedenja pomeni dejansko in resno nevarnost za javni red, javno varnost ali javno zdravje v smislu člena 14(1) tega sklepa ali pa je zadevna oseba zapustila ozemlje te države za daljše obdobje brez upravičenih razlogov (glej zlasti zgoraj navedeni sodbi Er, točka 30, in Altun, točka 62).

- 43 Sodna praksa Sodišča je vedno znova potrdila, da sta omejitvi iz prejšnje točke edini omejitvi teh pravic (glej zlasti zgoraj navedene sodbe Cetinkaya, točka 38; Derin, točka 54; Er, točka 30, in Altun, točka 62).
- 44 Iz vseh zgoraj navedenih razlogov je treba sklepati, da razveza zakoncev, če je do nje prišlo po tem, ko je zadevni družinski član pravilno pridobil pravice iz člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, v zvezi z nadaljnjim obstojem teh pravic v korist njihovega imetnika ni upoštevna, čeprav jih je lahko ta pridobil le zaradi svojega nekdanjega zakonca.
- 45 Nazadnje je treba pojasniti, da razlaga iz prejšnje točke ni neskladna z zahtevami iz člena 59 Dodatnega protokola, ki je bil podpisan 23. novembra 1970. Tako kot je namreč generalna pravobranilka navedla v točkah od 50 do 52 sklepnih predlogov, iz razlogov, ki so podobni tistim, ki jih je Sodišče navedlo v točkah od 62 do 67 zgoraj navedene sodbe Derin in v točki 21 sodbe z dne 4. oktobra 2007 v zadevi Polat (C-349/06, ZOdl., str. I-8167), položaja družinskega člana turškega delavca migranta ni mogoče učinkovito primerjati s položajem družinskega člana državljana države članice, glede na občutno razliko, ki obstaja med njunima pravnima položajema (glej v tem smislu tudi sodbo z dne 21. januarja 2010 v zadevi Bekleyen, C-462/08, ZOdl., str. I-563, točke od 35 do 38 in 43).
- 46 Glede na zgoraj navedeno je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80 razlagati tako, da turški državljan, kakršen je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, ki je kot družinski član turške delavke, ki je bila vključena na zakoniti trg dela države članice, in je zato, ker je pri njej prebival najmanj pet let, pridobil pravice iz pravnega položaja, ki se dodeli na podlagi druge alinee tega

odstavka, zaradi razveze zakonske zveze, do katere je prišlo po tem, ko je te pravice pridobil, te pravice ne izgubi.

Drugo vprašanje

- ⁴⁷ V skladu z ustaljeno sodno prakso se upravičenci ne morejo goljufivo ali z zlorabo sklicevati na pravne norme Unije, nacionalna sodišča pa lahko, od primera do primera, pri čemer se morajo opreti na objektivne elemente, upoštevajo zlorabe ali goljufije zadevnih oseb, da bi jim tako, če je to potrebno, zavrnila ugodnosti, ki izhajajo iz tega prava (glej zlasti sodbe z dne 9. marca 1999 v zadevi Centros, C-212/97, Recueil, str. I-1459, točka 25; z dne 21. februarja 2006 v zadevi Halifax in drugi, C-255/02, ZOdl., str. I-1609, točka 68, in z dne 20. septembra 2007 v zadevi Tum in Dari, C-16/05, ZOdl., str. I-7415, točka 64).
- ⁴⁸ Tako je Sodišče izključilo možnost, da bi se obdobja zaposlitve, ki jih je turški državljan lahko dosegel le z goljufijo, zaradi katere je bil obsojen, pri uporabi člena 6(1) Sklepa št. 1/80 štela za zakonita, saj zadevna oseba dejansko ni izpolnjevala pogojev iz te določbe in se zaradi tega nanjo ni mogla zakonito opreti (glej sodbi z dne 5. junija 1997 v zadevi Kol, C-285/95, Recueil, str. I-3069, točki 26 in 27, in z dne 11. maja 2000 v zadevi Savas, C-37/98, Recueil, str. I-2927, točka 61).
- ⁴⁹ Turškim državljanom namreč ni mogoče dopustiti, da neupravičeno pridobijo ugodnosti, ki jih zagotavljajo določbe Sklepa št. 1/80.

- 50 Vendar v tem primeru iz spisa, ki ga je Sodišču poslalo predložitveno sodišče, izhaja, da so nacionalna sodišča, ki so vsebinsko odločala o zadevi, ki je v postopku pred Bundesverwaltungsgericht, izrecno ugotovila, da je M. Bozkurt po zakonu upravičen do pravnega položaja iz člena 7, prvi odstavek, druga alineja, Sklepa št. 1/80. Tudi sicer Sodišču ni bil predložen noben element, na podlagi katerega bi bilo mogoče sklepati, da bi šlo v zadevi v postopku v glavni stvari za fiktivno zakonsko zvezo, ki je bila v Uniji sklenjena samo zaradi zlorabe ugodnosti, ki jih določa pravo, ki se nanaša na pridruževanje Turčije EGS.
- 51 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da v zadevi v postopku v glavni stvari M. Bozkurt le uveljavlja pravice, ki so izrecno navedene v Sklepu št. 1/80 in za pridobitev katerih izpolnjuje vse zahtevane pogoje.
- 52 Samega dejstva, da turški državljani uveljavlja vse pravice, ki jih zagotavlja ta sklep in jih je zakonito pridobil v preteklosti, pa ni mogoče šteti za zlorabo prava.
- 53 Predložitveno sodišče pa se kljub temu – vendar ne da bi postavilo vprašanje v zvezi z razlago člena 14(1) Sklepa št. 1/80 – sprašuje, ali v posebnih okoliščinah zadeve v postopku v glavni stvari sklicevanje M. Bozkurta na pravni položaj, ki ga je pridobil na podlagi člena 7, prvi odstavek, tega sklepa, glede na težko kaznivo dejanje, ki ga je po tej pridobitvi storil proti osebi, ki mu je omogočila, da je do tega položaja prišel, ni v nasprotju z javnim redom.
- 54 Glede tega je treba pojasniti, da člen 14(1) Sklepa št. 1/80 zagotavlja ustrezno pravno podlago za presojo, kdaj je mogoče turškemu državljanu, ki je bil obsojen za kaznivo

dejanje, z izgonom iz države članice gostiteljice odvzeti pravice, ki jih ima neposredno na podlagi tega sklepa (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Derin, točka 74).

- 55 Kadar gre za določitev obsega izjeme na podlagi javnega reda, ki je navedena v tej določbi, se je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso sklicevati na razlago iste izjeme v zvezi s prostim gibanjem delavcev, ki so državljani držav članic Unije (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Polat, točka 30).
- 56 Sodišče je vedno poudarjalo, da ta izjema pomeni odmik od temeljnega načela prostega gibanja oseb, da jo je treba razlagati ozko in da njenega obsega države članice ne smejo določiti enostransko (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Polat, točka 33 in navedena sodna praksa).
- 57 Glede na ustaljeno sodno prakso Sodišča sklicevanje nacionalnega organa na javni red predpostavlja – razen socialne motnje, ki jo pomeni vsaka pravna kršitev – resnično in dovolj resno nevarnost, ki ogroža temeljne družbene interese (zgoraj navedena sodba Polat, točka 34 in navedena sodna praksa).
- 58 Zato morajo biti ukrepi, utemeljeni z javno politiko ali javno varnostjo, odvisni izključno od osebnega vedenja zadevne osebe. Takih ukrepov torej ni mogoče odrediti avtomatično zaradi kazenske obsodbe in z namenom splošne preventive (zgoraj navedena sodba Polat, točki 31 in 35).

- 59 Kazenska obsodba se tako lahko upošteva samo, če okoliščine, ki so do nje privedle, kažejo na individualno vedenje, ki dejansko ogroža javni red (zgoraj navedena sodba Polat, točka 32 in navedena sodna praksa).
- 60 Zato morajo zadevni nacionalni organi od primera do primera presoditi osebno vedenje storilca kaznivega dejanja ter trenutno, resnično in zadosti resno nevarnost, ki jo pomeni za javni red in javno varnost, poleg tega pa morajo ti organi zagotoviti spoštovanje tako načela sorazmernosti kot temeljnih pravic zadevne osebe. Zlasti je ukrep izгона na podlagi člena 14(1) Sklepa št. 1/80 mogoče izreči le, če individualno ravnanje zadevne osebe pomeni konkretno tveganje za nove hude kršitve javnega reda (glej zgoraj navedeno sodbo Derin, točka 74).
- 61 Ob upoštevanju vseh zgoraj navedenih razlogov je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da:
- dejstvo, da turški državljan, kakršen je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, uveljavlja pravico, ki jo je zakonito pridobil na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, ne pomeni zlorabe prava, čeprav je po tem, ko je pridobil to pravico zaradi svoje bivše žene, proti njej storil težko kršitev, zaradi katere je bil kazensko obsojen;
  - vendar pa člen 14(1) tega sklepa ne nasprotuje temu, da bi bil proti turškemu državljanu, ki je bil kazensko obsojen, sprejet ukrep izгона, če njegovo osebno ravnanje pomeni trenutno, resnično in zadosti resno nevarnost za temeljne interese

družbe. Nacionalno sodišče je pristojno, da presodi, ali je v zadevi v postopku v glavni stvari tako.

Stroški

- ⁶² Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

- 1. Člen 7, prvi odstavek, Sklepa Pridružitvenega sveta št. 1/80 z dne 19. septembra 1980 o razvoju pridružitve, ki ga je sprejel Pridružitveni svet, ustanovljen s Sporazumom o pridružitvi med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Turčijo, je treba razlagati tako, da turški državljan, kakršen je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, ki je kot družinski član turške delavke, ki je bila vključena na zakoniti trg dela države članice, in je zato, ker je pri njej prebival najmanj pet let, pridobil pravice iz pravnega položaja, ki se dodeli na podlagi druge alineje tega odstavka, zaradi razveze zakonske zveze, do katere je prišlo po tem, ko je te pravice pridobil, te pravice ne izgubi.**

- 2. Dejstvo, da turški državljan, kakršen je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, uveljavlja pravico, ki jo je zakonito pridobil na podlagi člena 7, prvi odstavek, Sklepa št. 1/80, ne pomeni zlorabe prava, čeprav je po tem, ko je pridobil to pravico zaradi svoje bivše žene, proti njej storil težko kršitev, zaradi katere je bil kazensko obsojen.**

Vendar pa člen 14(1) tega sklepa ne nasprotuje temu, da bi bil proti turškemu državljanu, ki je bil kazensko obsojen, sprejet ukrep izгона, če njegovo osebno ravnanje pomeni trenutno, resnično in zadosti resno nevarnost za temeljne interese družbe. Nacionalno sodišče je pristojno, da presodi, ali je v zadevi v postopku v glavni stvari tako.

Podpisi